

УДК 658.114:330.14

Сахарук Б.С.

аспірант кафедри економіки підприємства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка**ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СТРУКТУРУ АКЦІОНЕРНОГО КАПІТАЛУ**

Досліджено джерела та фактори формування акціонерного капіталу підприємств, на основі чого побудовано схематичну модель впливу різних факторів на структуру акціонерного капіталу підприємства. Визначено основні складники капіталу акціонерного товариства та його структуру. Запропоновано вдосконалене визначення структури акціонерного капіталу.

Ключові слова: акціонерний капітал, акціонерне товариство, акція, структура акціонерного капіталу, формування структури акціонерного капіталу, фактори формування акціонерного капіталу.

Сахарук Б.С. ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА СТРУКТУРУ АКЦИОНЕРНОГО КАПИТАЛА

Исследованы источники и факторы формирования акционерного капитала предприятий, на основе чего построена схематическая модель влияния различных факторов на структуру акционерного капитала предприятия. Определены основные составляющие капитала акционерного общества и его структура. Предложено усовершенствованное определение структуры акционерного капитала.

Ключевые слова: акционерный капитал, акционерное общество, акция, структура акционерного капитала, формирование структуры акционерного капитала, факторы формирования акционерного капитала.

Sakharuk B.S. FACTORS OF INFLUENCE ON JOINT-STOCK CAPITAL STRUCTURE

The sources and factors of formation of joint-stock capital of the enterprises were studied, on the basis of which a schematic model of the influence of various factors on the structure of the share capital of the enterprise was constructed; the main components of the joint-stock company's capital and its structure are determined; an improved definition of the structure of equity capital was proposed.

Keywords: share capital, joint-stock company, share, share capital structure, formation of share capital structure, factors of formation of share capital.

Постановка проблеми. Вплив світових економічних процесів, зокрема зростання інтересу до корпоративних структур, з одного боку, та необхідність залучення іноземних інвестицій в економіку України у зв'язку з економічною кризою – з іншого, активізують проблему, що полягає у необхідності розвитку вітчизняних акціонерних товариств, зростанні їхньої фінансової спроможності, стійкості та іміджу на міжнародній арені, що прямо пов'язано з формуванням акціонерного капіталу в нашій країні. За сучасних умов ефективність функціонування акціонерного капіталу пояснюється передусім дією масштабу підприємств, наявністю у них можливостей використання інновацій, передових технологій та управлінських рішень. Іншим фактором, що зумовлює високу ефективність акціонерного капіталу, є його гнучкість і здатність примножувати свій потенціал шляхом централізації, інтеграції, трансформації і концентрації корпоративних структур. Зазначені економічні процеси визначають актуальність дослідження сфери формування акціонерного капіталу та його структури у вітчизняній економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науці теоретичні основи процесу формування та структурування акціонерного капіталу досліджували такі вчені, як: В.Д. Базилевич, Д.О. Баюра, О.Г. Борщ, З.С. Варналій, Л.І. Воротіна, А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, Ю.І. Єхануров, А.О. Задоя, Л.П. Зазуляк, Н.В. Корж, С.М. Мацера, В.Л. Осецький, О.М. Проволоцька, Є.Г. Панченко, Н.В. Савенко, Н.П. Слободяник, А.О. Старостіна, Л.І. Федулова, Д.М. Черваньов, В.О. Шаповалов, А.В. Шегда, В.М. Шелудько та ін.

Подальший розвиток теоретичних та методичних підходів до структурування акціонерного капіталу, вивчення основних факторів, що зумовлюють формування і структурування капіталу вітчизняних акціонерних товариств, сприятимуть визначенню пріоритетного напрямку розвитку господарських та економічних процесів корпоративних структур в умовах мінливого та динамічного розвитку економіки України.

Мета статті полягає у дослідженні поняття структури акціонерного капіталу через призму факторів, що на неї впливають, та вдосконаленні теоретико-методичних підходів до структурування акціонерного капіталу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі формування акціонерного капіталу, його використання і нагромадження надзвичайної вагомості набуває структура акціонерного капіталу. У цій статті ми детально проаналізуємо теоретичний зміст категорії «структура акціонерного капіталу», коротко охарактеризуємо теорії структури капіталу, сучасний розвиток яких спрямований на пошук найбільш ефективних методик оптимізації структури капіталу, та визначимо основні фактори, що впливають на структуру капіталу акціонерних товариств.

У загальному розумінні структура капіталу підприємства визначається як спосіб опису його внутрішньої організації з урахуванням ключових зв'язків та функцій, які виконує капітал у процесі функціонування та обігу.

Виходячи із визначення структури капіталу, структура акціонерного капіталу підприємства являє собою сукупність її складників і зв'язків між ними, що характеризуються стійкістю та зумовлюють внутрішню будову акціонерного капіталу як цілісної системи.

Структуру акціонерного капіталу слід розглядати як систему, яка складається із підсистем, що є її елементами, яким притаманна певна ієрархічність. До цих елементів, за найбільш розповсюдженим підходом до визначення акціонерного капіталу, належать матеріальна і нематеріальна, або, як називають їх деякі дослідники, уречевлена та неуречевлена частини капіталу [4, с. 133].

Структура акціонерного капіталу відображає особливості діяльності акціонерного товариства, які пов'язані з його кількісним складом, рівнем розвитку інтеграційних зв'язків, діловими відносинами з іншими контрагентами та зацікавленими особами тощо.

За результатами дослідження підходів різних учених до поняття структури акціонерного капіталу пропонуємо таке загальне визначення цього поняття: структура акціонерного капіталу являє собою оптимальне співвідношення джерел фінансування, які використовує акціонерне товариство для забезпечення власної довготривалої та ефективної господарської діяльності незалежно від особового складу учасників та виду економічної діяльності підприємства.

Таким чином, процес формування структури акціонерного капіталу відрізняється своєю складністю та високим рівнем відповідальності. Складність полягає у впливі значної кількості факторів, кожен з яких має бути детально проаналізований, а управління і контроль підприємством їх впливу спрямовані на максимальне задоволення інтересів кожного з учасників акціонерного товариства як у поточному періоді часу, так і в майбутньому.

Щоб наочно відобразити вплив факторів на структуру капіталу акціонерного товариства, побудуємо схематичну модель впливу різних груп факторів на структуру акціонерного капіталу (рис. 1).

Відповідно до запропонованої нами схеми, яка відображає вплив дії факторів на структуру акціонерного капіталу, вважаємо, що першочерговим етапом аналізу на підприємстві є поділ факторів на зовнішні, тобто ті, що здійснюють вплив незалежно від інтересів товариства, і внутрішні, на які підприємство може і зобов'язано здійснювати активний вплив.

До зовнішніх факторів можна віднести такі, як:

- загальноекономічна ситуація;
- податкове законодавство;
- умови одержання кредитів і процентні ставки по них;
- можливість цільового фінансування;
- участь у програмах, що фінансуються з бюджету;
- розвиток фінансово-кредитного сектору;
- особливості фіскальної політики;
- політична ситуація;
- соціально-культурний рівень розвитку країни;
- регуляторна політика;
- рівень розвитку фондового ринку тощо.

Зазначені нами фактори та інші зовнішні фактори визначають рамки, відповідно до яких акціонерне товариство може здійснювати вплив та управління внутрішніми факторами раціонального руху акціонерного капіталу, до яких належать:

- розвиток ділових відносин;
- вид акціонерного товариства;
- система бізнес-процесів підприємства;
- етап життєвого циклу підприємства;
- вибрана стратегія розвитку;
- взаємовідносини між учасниками;
- поведінка стейкхолдерів;
- прибутковість товариства;
- можливість залучення додаткових ресурсів;
- фактичні та проектні розміри фінансових ресурсів;
- галузеві особливості діяльності;
- фінансові резерви акціонерного товариства;
- фізичний і моральний знос основних фондів;
- склад акціонерів; мотиви власників підприємства;
- ефективність системи управління;
- потенціал акціонерного товариства;
- рівень залучення інновацій у виробничий процес;
- конкурентоспроможність порівняно з іншими учасниками ринку;

- ефективність використання капіталу;
- привабливість акцій акціонерного товариства тощо.

Звичайно, перелік зазначених зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на структуру акціонерного капіталу не є вичерпним, і його можна істотно доповнити, однак, на нашу думку, саме роль указаних вище є ключовою під час формування структури акціонерного капіталу.

Наступний блок факторів можна охарактеризувати як вплив акціонерного товариства (як організаційно-правової форми) на формування та структуру акціонерного капіталу і представити у вигляді трьох груп основних чинників: організаційно-правових, економічних та соціально-психологічних [6, с. 65].

До організаційно-правових чинників належать:

- розподіл функцій власності й управління в акціонерному товаристві;
- відокремлення власності акціонерного товариства і власності акціонерів;
- обмеженість відповідальності акціонерів за зобов'язаннями акціонерного товариства лише в межах своїх вкладів;
- необмежений період існування тощо.

До групи економічних чинників належать:

- труднощі в організаційних питаннях та питаннях контролю за рахунок значних масштабів підприємства;
- організаційно-правова форма «акціонерне товариство» передбачає визначений законодавством мінімальний розмір його статутного капіталу;
- акціонерне товариство характеризується відсутністю обмежень щодо обсягів збільшення статутного фонду;
- перевагою акціонерного товариства є наявність можливості використання ефекту масштабу у виробництві тощо.

До групи соціально-психологічних чинників належать:

- поєднання інтересів великої кількості учасників корпоративних відносин, що сприяє інтегруванню власних капіталів окремих осіб в єдиний акціонерний капітал;
- висока ймовірність виникнення корпоративних конфліктів тощо.

Наступним блоком схеми є фактори формування фінансової вартості акціонерного капіталу, які також впливають на його структуру. У цьому блоці факторів також пропонуємо виділити три основні групи: ринкові, фінансово-економічні, виробничі [5, с. 241].

До ринкових факторів належать:

- обсяг ринку;
- конкурентна позиція підприємства;
- репутація підприємства;
- ціна котирувань цінних паперів тощо.

До фінансово-економічної групи факторів належать:

- динаміка активів;
- дохідність активів;
- сума заборгованостей;
- ліквідність і платоспроможність підприємства тощо.

Виробнича група факторів включає:

- впровадження інновацій;
- використання технологій;
- якісний склад і структуру персоналу тощо.

Ця група факторів за своїм складом показників перекликається з деякими елементами факторів впливу внутрішнього середовища діяльності підприємства, однак виділення даних факторів в окрему групу є необхідним із погляду ефективності спеці-

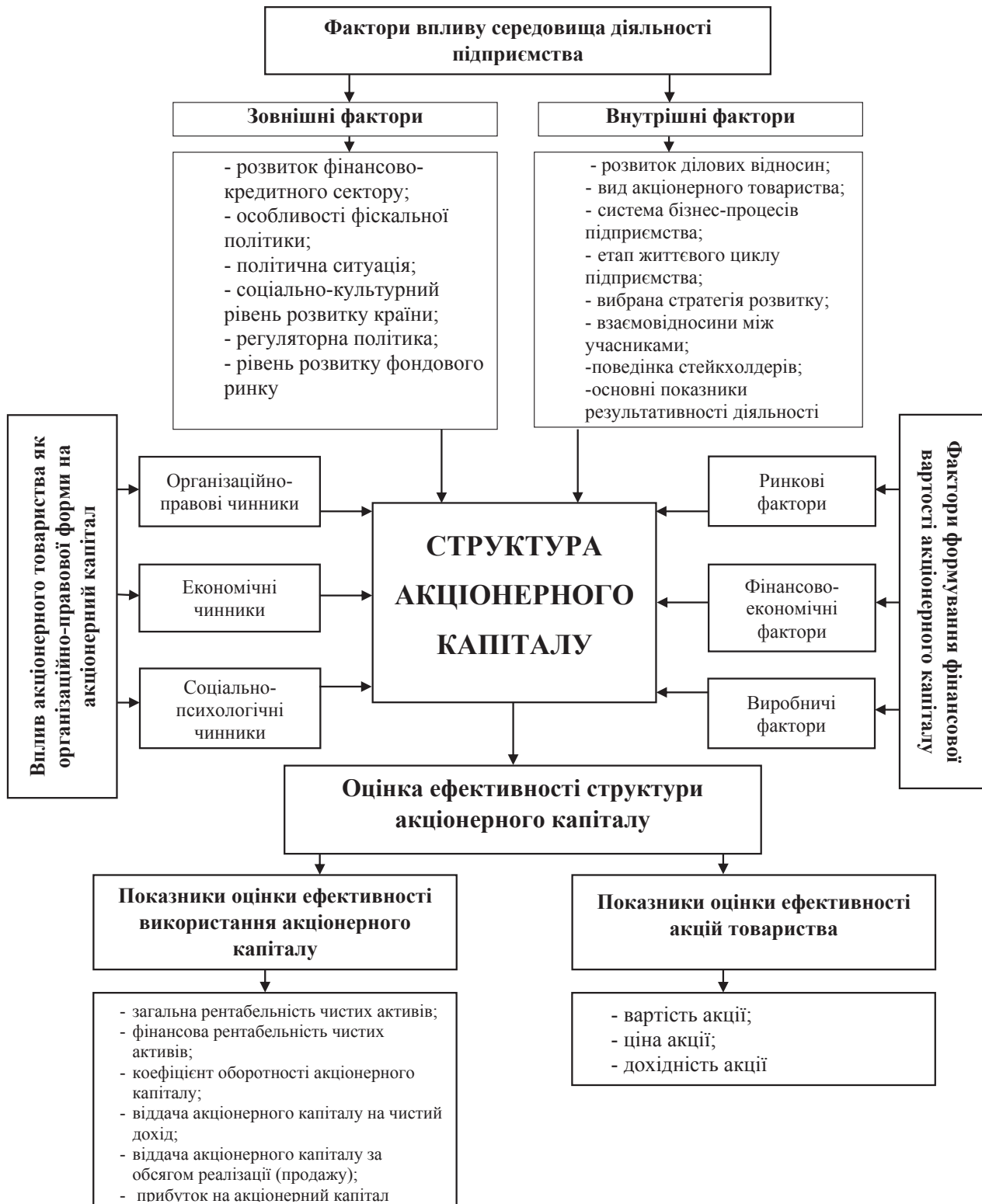

Рис. 1. Схематична модель впливу груп факторів на структуру акціонерного капіталу

Джерело: сформовано на основі матеріалів авторських досліджень

фічних організаційно-управлінських заходів, спрямованих на них.

Використання запропонованих показників оцінки ефективності структури акціонерного капіталу дасть змогу акціонерному товариству оптимізувати його структуру, а також структуру сукупного капіталу товариства і виявити резерви для

підвищення ефективності використання акціонерного капіталу.

Таким чином, формування капіталу, а також характер впливу цього процесу на фінансово-економічні результати господарсько-економічної діяльності товариства та рівень її ефективності залежать від стану і динаміки розвитку факторів зовнішнього

(ринкові фактори) та внутрішнього (фінансово-економічні та виробничі фактори) середовища підприємства, також вплив на структуру капіталу здійснюють безпосередньо організаційно-правова форма підприємства (акціонерне товариство) та фактори формування фінансової вартості акціонерного капіталу

Як бачимо з дослідження, нині немає єдиного погляду щодо сучасної структури акціонерного капіталу. Для того щоб розібратися із цим питанням більш глибоко, потрібно визначити, якою має бути оптимальна структура корпоративного капіталу з погляду управління ним як у цілому, так і за його окремими складниками. Для цього необхідне розроблення нових теоретико-методологічних підходів до оптимізації структури капіталу, що будуть реально дієвими на практиці й адаптивними до використання на сучасних вітчизняних підприємствах.

Висновки. За результатами дослідження запропоновано визначення структури акціонерного капіталу як оптимального співвідношення джерел фінансування, які використовує акціонерне товариство для забезпечення власної довготривалої та ефективної господарської діяльності незалежно від особового складу учасників та виду економічної діяльності підприємства.

Визначено, що на процес формування структури акціонерного капіталу впливає велика кількість факторів. Однак, на нашу думку, найважливішими є: фактори внутрішнього та зовнішнього впливу середовища діяльності підприємства, які визначають особливості функціонування акціонерного товариства як на тактичному, так і на стратегічному рівнях здійснення господарської діяльності; фактори впливу акціонерного товариства (як організаційно-правової форми) на формування та структуру акціонерного капіталу, представлені трьома групами

основних чинників: організаційно-правовими, економічними та соціально-психологічними; фактори формування фінансової вартості акціонерного капіталу, які також впливають на його структуру та поділяються на три основні групи: ринкові, фінансово-економічні, виробничі.

Запропонована у статті схематична модель впливу різних груп факторів на структуру акціонерного капіталу включає систему оцінки ефективності структури акціонерного капіталу, використання яких дасть змогу акціонерному товариству оптимізувати структуру акціонерного капіталу для підвищення ефективності його використання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Цінні папери: підручник / В.Д. Базилевич, В.М. Шелудько, Н.В. Ковтун та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. К.: Знання, 2011. 1094 с.
2. Баюра Д.О. Система корпоративного управління в Україні: стан та перспективи розвитку: монографія. К.: Київський університет, 2009. 288 с.
3. Зазуляк Л.П. Чинники та джерела формування капіталу підприємствами. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. 2006. № 554. С. 35–39.
4. Корж Н.В. Структурування корпоративного капіталу. Економічний часопис-XXI. 2014. № 11–12. С. 113–115.
5. Мацера С.М. Фінансова вартість акціонерного капіталу та методи її оцінки. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.9. С. 241–247.
6. Савенко Н.В. Акціонерний капітал: сутність та функції. Вісник Дніпропетровського університету. Економіка. 2011. Вип. 5 (2). С. 65–72.
7. Шегда А.В., Баюра Д.О. Форми корпоративного контролю в системі акціонерних відносин в Україні. Корпорації та інтегровані структури: проблеми науки та практики: колективна монографія. Х.: ІНЖЕК, 2007. 344 с.

УДК 330.322:658

Соловйов І.О.

*доктор економічних наук,
професор кафедри економіки і підприємництва
Херсонського національного технічного університету*

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ СТІЙКІСТЮ НА ЗАСАДАХ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ

У статті досліджено проблеми організації управління економічною стійкістю переробних підприємств на засадах маркетингу. Розглянуто питання розробки комплексу маркетингу, структурованому за основними компонентами і орієнтованому на потреби споживачів. Визначено найбільш перспективні напрями вдосконалення планування маркетингу.

Ключові слова: управління, економічна стійкість, комплекс маркетингу, планування комплексу маркетингу, розробка маркетингових стратегій.

Соловйов И.А. УПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТЬЮ НА ОСНОВЕ КОМПЛЕКСА МАРКЕТИНГА

В статье исследованы проблемы организации управления экономической устойчивостью перерабатывающих предприятий на принципах маркетинга. Рассмотрен вопрос разработки комплекса маркетинга, структурированного по основным компонентам и ориентированному на нужды потребителей. Определены наиболее перспективные направления совершенствования планирования маркетинга.

Ключевые слова: управление, экономическая устойчивость, комплекс маркетинга, планирование комплекса маркетинга, разработка маркетинговых стратегий.

Solovyov I.A. MANAGEMENT OF ECONOMIC SUSTAINABILITY BASED ON THE COMPLEX OF MARKETING

The article studies the organizing management problems of processing enterprises economic stability based on the marketing principles. The issue of developing a marketing mix structured around the main components and focused on the needs of consumers is considered. The most perspective directions of marketing planning perfection are determined.

Keywords: management, economic stability, marketing complex, marketing complex planning, development of marketing strategies